

Bruin blauwtje

Plebeius agestis

Het bruin blauwtje is een vrij schaarse standvlinder. Hij leeft in schrale graslanden met open plaatsen en wordt vooral in de duinen gezien. Hij vliegt in twee generaties, de eerste tussen begin mei en midden juni, de tweede tussen midden juli en begin september. De rups van het bruin blauwtje is groen met over de rug en de zijkant een lichte of rozerode lengtstreep.

Open grasland in de Amsterdamse Waterleidingduinen (NH).

Dune grassland (prov. of Noord-Holland).

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:

Frank van Cassel en Sandra van Zeeland,
Utrecht;

Wim Wiegant, Wageningen.

Levenscyclus en gedrag

De waardplanten van het bruin blauwtje zijn verschillende soorten uit de ooievaarsbekfamilie, met name kleine ooievaarsbek en beide ondersoorten van gewone reigersbek. In het buitenland zit deze soort vooral op zonneroosjes *Helianthemum*, die in Nederland zeer zeldzaam zijn. Een vrouwtje dat eitjes wil afzetten vliegt met een fladderende vlucht laag boven de vegetatie om een geschikte plaats te vinden. Ze gebruikt planten met dikke, vlezige bladeren. Die groeien doorgaans in een beschutte, zonnige laagte of op kale open grond. Het eitje wordt vaak aan de onderzijde van het blad afgezet. De jonge rups eet de onderzijde van het weefsel van het blad en beschadigt de bovenste bladlaag niet. Deze mineergang met een kleine opening aan de onderzijde van het blad is vrij opvallend. Oudere rupsen eten niet alleen het volledige blad maar ook de bloemen en de vruchten. Soms worden rupsen verzorgd door mieren. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat vlinders die als rups regelmatig door mieren zijn verzorgd, 10% groter zijn dan vlinders van niet-verzorgde rupsen. De ontwikkeling van deze grotere individuen duurt echter een dag langer. De rups verpopt zich in de strooisellaag nabij de waardplant. Rupsen van de tweede generatie overwinteren, meestal op de grond onder de waardplant. (THOMAS & LEWINGTON 1991, BINK 1992, BOURN & THOMAS 1993, FIEDLER & SAAM 1994, 1995, FIEDLER & HUMMEL 1995, MAES & VAN DYCK 1999).

De eerste vlinders verschijnen begin mei. De dichtheid aan vlinders is doorgaans hoog, zo'n 14 tot 90 individuen per ha. De vlinders besteden relatief veel tijd, ca 60% van de dag, aan het zoeken naar nectar van verschillende kruiden, ook van soorten die niet vaak door andere vlinders worden gebruikt, zoals boerenwormkruid en duizendblad. Jakobskruid is echter favoriet. 's Nachts rusten de vlinders vaak in groepen, soms samen met andere blauwtjes, hangend aan grassprietten met de kop naar beneden. 's Ochtends zonnen ze nog een tijdje samen met uitgespreide vleugels. Mannetjes hebben twee strategieën om een partner te vinden: wachten op een open plekje op de grond of patrouilleren. Ontdekt een mannetje een vrouwtje, dan maken de vlinders een korte zigzagvlucht, waarna ze op een graspol landen om te paren. Ongeveer drie dagen na de paring zijn de eitjes rijp. (TAX 1989, THOMAS & LEWINGTON 1991, AKKERMANS ET AL. 2001, VAN SWAAY 2003).

Vliegtijd en overwintering

Het bruin blauwtje vliegt in twee generaties, de eerste tussen 6 mei en 15 juni, de tweede tussen 16 juli en 5 september. De uiterste vliegdata zijn 23 april en 19 oktober. Hij overwintert als halfvolgroeide rups.

Leefgebied

Het bruin blauwtje leeft in droge, zandige, open, kruidenrijke en schrale graslanden en kalkgraslanden. Dergelijke graslanden worden gevonden in de duinen, op dijken en rivierduintjes, in wegbermen en op opgespoten en ruderaal terreinen. De vlinder vliegt vooral op warme, droge plaatsen en heeft een voorkeur voor gebieden met afwisselend open grond en begroeide plaatsen. In het buitenland vliegt deze soort vooral in kalkgraslanden en is de waardplant vooral geel zonneroosje. In Nederlandse kalkgraslanden

komt deze soort vrijwel niet voor en is de waardplant een ooievaarsbek.

Mobiliteit, verspreiding en trend

Het bruin blauwtje wordt in de literatuur vermeld als een weinig mobiele vlinder. Over het algemeen verplaatsen de vlinders zich niet verder dan honderd tot tweehonderd meter van de plek waar de verpoping heeft plaatsgevonden. Geregeld zijn echter enkele vlinders in staat gebleken om een grotere afstand af te leggen. Zo worden vlinders soms ver buiten de bekende vliegplaatsen waargenomen en worden braakliggende terreinen vaak snel gekoloniseerd.

(BOURN & THOMAS 1993, AKKERMANS ET AL. 2001).

Het bruin blauwtje komt voor van West-Frankrijk en Groot-Brittannië tot Oost-Azië en van Zuid-Scandinavië en Midden-Engeland tot de Pyreneeën, Italië en Griekenland. In Nederland kwam hij aan het begin van de twintigste eeuw voor in de duinen, de Zeeuwse eilanden, Noord- en Zuid-Holland, het rivierengebied, Zuid-Limburg en op een beperkt aantal plaatsen elders in het land. In de periode 1915-1935 is de soort achteruitgegaan en in de jaren veertig van de vorige eeuw werd hij vrijwel uitsluitend langs de kust waargenomen. Hierna breidde hij zich weer uit, maar in de jaren zestig ging de stand opnieuw achteruit en werd het verspreidingsgebied in vergelijking met die aan het begin van de vorige eeuw gehalveerd. De vlinder verdween in die periode uit een groot deel van Holland, van vele locaties in Noord-Brabant en de Veluwe en uit het IJsseldal en het Midden-Limburgse Maasdal. Tegenwoordig is het bruin blauwtje een vrij schaarse standvlinder. De soort leeft vooral nog in de duinen en bij opspuitterreinen in Zeeland en Noord- en Zuid-Holland. Langs de grote rivieren is hij op veel plaatsen verdwenen, maar lokaal komt hij in het oosten nog wel voor. In Zuid-Limburg leven enkele populaties in kalkgraslanden die aansluiten bij het voorkomen in Duitsland en België. Daarnaast worden er individuele zwervers waargenomen en heeft hij verspreid op veel plaatsen tijdelijke populaties gehad op bijvoorbeeld stationsemplacements en bouwterreinen. Door de toename van het aantal waarnemers worden zulke vlinders, die geen duurzame populaties zullen vormen,

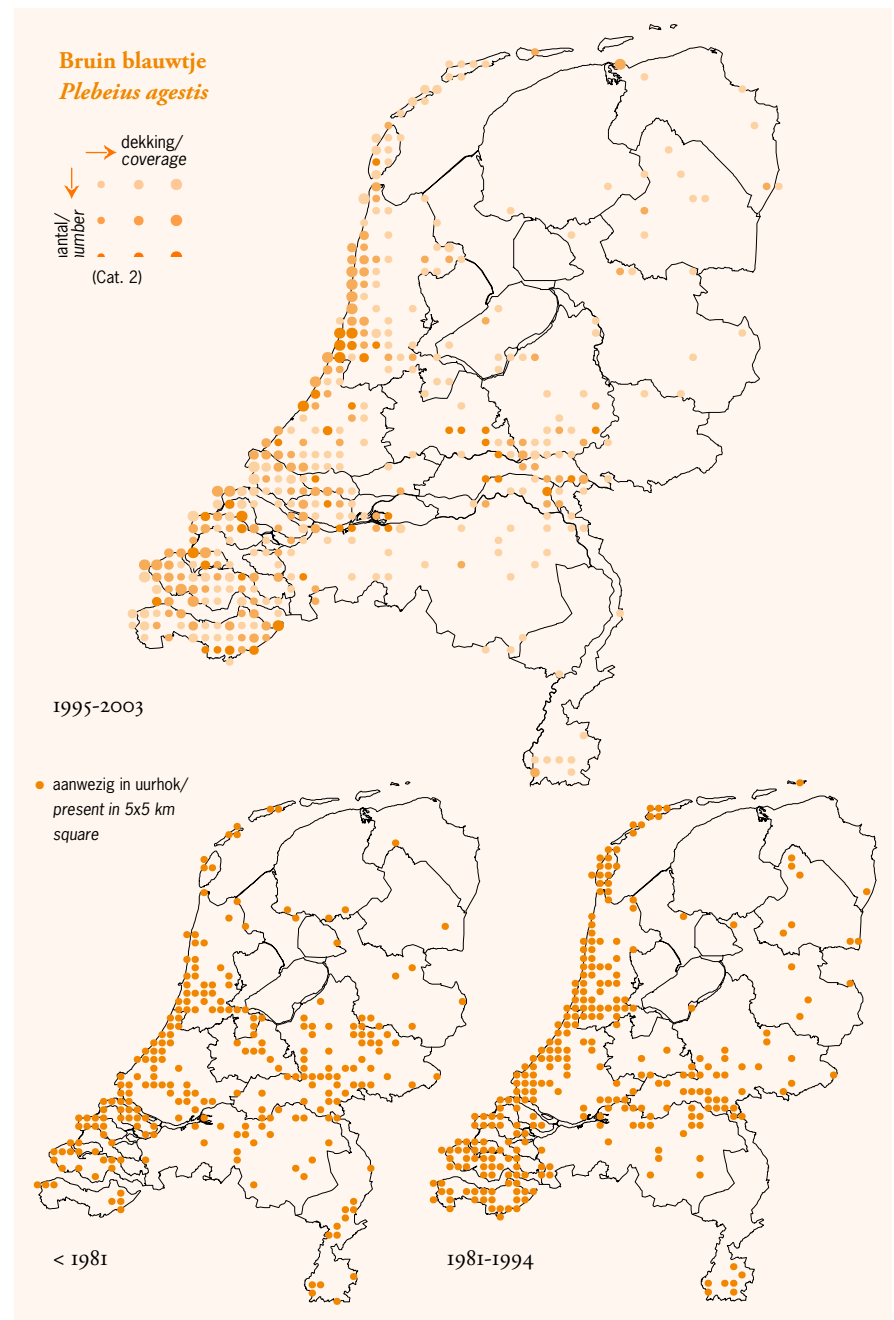
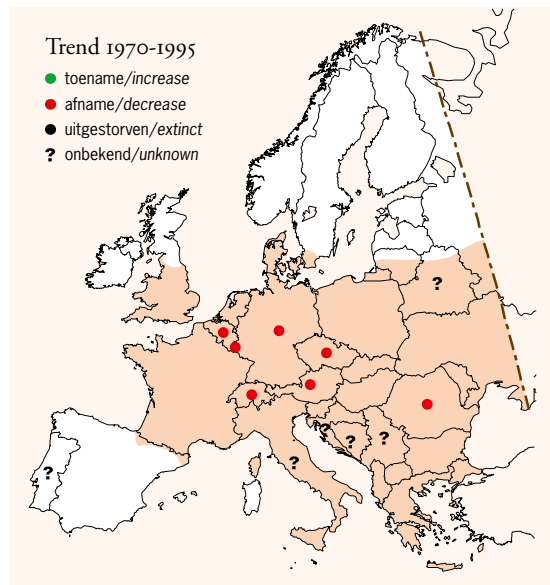
vaker gevonden, wat de toename van de verspreiding sinds 1990 in de trendgrafiek van 1900-2000 verklaart. Overigens is dit een van de sterkst toenemende soorten in de polders in het westen van Vlaanderen. (MOND, MED. D. MAES).

Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat het bruin blauwtje (gebaseerd op aantallen vlinders van de tweede generatie) matig afneemt. Verreweg de meeste routes waarop deze vlinder wordt waargenomen, liggen in de duinen.

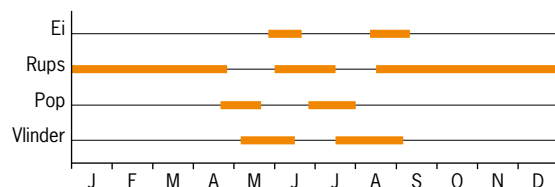
(VAN SWAAY & GROENENDIJK 2005).

Bescherming

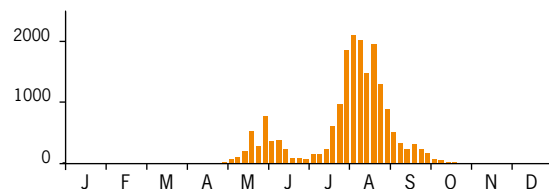
Het bruin blauwtje staat als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst van 1995 en als 'gevoelig' op die van 2006. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat sinds 1995 de soort uit veel meer atlasblokken is doorgegeven, vermoedelijk door een toename van het aantal waarnemers. De achteruitgang in populatiegroot-

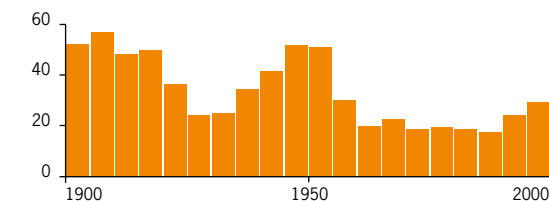
Stadia-diagram /
Life cycle diagram
(respectively egg, caterpillar,
pupa, imago)

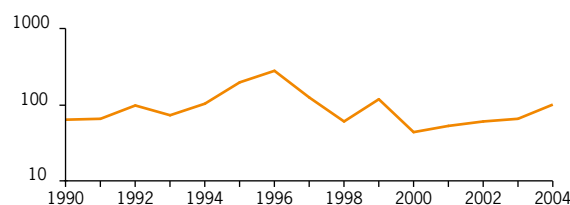
Vliegtijd /Flight period

Trend 1900-2000

Trend 1992-2004:
Matige afname /Moderate decline

te is echter toegenomen: de afname sinds 1950 is nu 64% en was 56% in de vorige Rode Lijst. Op Europese schaal is hij niet bedreigd en in de meeste landen is het voorkomen stabiel. Uit zeven van de 31 landen waar de soort voorkomt is een achteruitgang gemeld. De soort staat op de Vlaamse en Waalse Rode Lijst. In Duitsland staat hij niet op de Rode Lijst, maar wel in de categorie 'bijna bedreigd'.

De achteruitgang kan voor een groot deel worden verklaard door de verrijking en verruiging ten koste van open en schrale vegetaties. Juist op plaatsen waar de grond open is en lage vegetaties aanwezig zijn, leeft de vlinder. Uit onderzoek blijkt dat de vlinder positief reageert op extensieve begrazing met paarden of koeien in de duinen, waardoor open plaatsen ontstaan. Aanbevolen maatregelen voor het behoud van deze soort zijn:

- het tegengaan van vergrassing en struweelopslag in de duinen. Variatie in het landschap met open plaatsen en bloemrijke of ruigere vegetaties wordt het best verkregen door extensieve begrazing of een gefaseerd maaibeheer. Nieuwe inzichten in duinbeheer, waarbij ook het stuiven van de duinen wordt gestimuleerd, kunnen een positief effect hebben op het voorkomen.
- herstel van open vegetaties met stroomdalflora langs rivierdijken. Door een beheer van maaien en afvoeren op meer zandige dijkhellingen ontstaan open en vrij schrale, kruidrijke vegetaties. Vooral van juni tot september is een groot nectaraanbod wenselijk. Bij waterstaatkundige werken aan dijken kan gezorgd worden voor een goede uitgangssituatie voor de creatie van zulke schrale graslanden afgewisseld met open grond. (TAX 1989, VELING 1999, WALLIS DE VRIES 1999A).

Profiel van het bruin blauwtje

Voedsel rupsen Diverse soorten ooievaars- en reigersbek *Geraniaceae*.

Voedsel vlinders Nectar van allerlei kruiden.

Vliegtijd vlinders Twee generaties, de eerste tussen begin mei en midden juni, de tweede tussen midden juli en begin september.

Duur stadia Ei: 4-8, rups: 20-39 (1e gen.), 180-240 (2e gen.), pop: 11-22, vlinder: 15-30, rijpingsduur ei: 3-5 dagen.

Overwinteringsfase Halfvolgroeide rups.

Leefgebied Droge, open schrale graslanden, zandige bouwterreinen, zoals opspuitterreinen.

Mobiliteit Weinig mobiel, maar goede kolonisator.

Dichtheid Hoog, zo'n 14 tot 90 individuen per ha.

Status Vrij schaarse standvlinder.

Rode Lijst 1995: kwetsbaar, 2006: gevoelig.

Europese status Niet bedreigd.

Knelpunten verspreiding Verdwijnen open plekken door verruiging van vegetaties.

Verwachting toekomst Vrij schaarse standvlinder.

Beschermingsmaatregelen Extensieve begrazing en/of een gefaseerd maaibeheer in de duinen, aanleggen/beheren open bloemrijke wegbermen, spoorlijnen en dergelijke.

Toekomst

Het bruin blauwtje zal voorlopig voldoende geschikt leefgebied kunnen vinden en (tijdelijk) koloniseren. Bij juist beheer van de duinen en het rivierengebied kan de huidige achteruitgang mogelijk gestopt worden.

SUMMARY

Brown Argus *Plebeius agestis*

Plebeius agestis is a fairly scarce resident. The species suffered a decline in the mid-20th century; since the early 1960s, its area of distribution has halved. The Dutch Monitoring Scheme shows a moderate decline in numbers since 1990. The species is classified as 'susceptible' on the 2006 Red List. It occurs on nutrient-poor grasslands on dry, sandy soils in an open landscape, as in the dunes and along dykes, roads and railway tracks. Temporary populations sometimes occur on waste ground, such as construction sites, and may persist for a few years. Several species of *Geraniaceae* are used as larval foodplant; *Helianthemum* is not known as foodplant, being extremely rare here. The species flies in two generations from early May until early September, and hibernates as a half-grown caterpillar. In dry dunes, extensive grazing can be applied to prevent scrub encroachment and the grassing over of the dune vegetation. Along the large rivers where the species has disappeared from many sites, dykes should be mown less often, and the cut material removed in order to bring about the return of a flower-rich vegetation.